

Ewa Poprawska

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

KRYTERIA OCENY POLITYKI REASEKURACYJNEJ ZAKŁADÓW UBEZPIECZEŃ

1. Wstęp

Głównym zadaniem zakładów ubezpieczeń jest udzielanie ochrony ubezpieczeniowej na wypadek wystąpienia niepomyślnych zdarzeń losowych. Zapewnienie pewności ochrony ubezpieczeniowej jest jednym z najważniejszych kryteriów, jakimi musi się kierować zakład ubezpieczeń. Zakłady ubezpieczeń muszą zatem tak prowadzić działalność techniczno-ubezpieczeniową, lokacyjną itd., aby przede wszystkim zapewnić stabilność i bezpieczeństwo finansowe zakładu ubezpieczeń. Zakład ubezpieczeń powinien również dysponować odpowiednio dużymi kapitałami, adekwatnymi do przyjmowanego do ochrony ubezpieczeniowej ryzyka, aby móc zapewnić odpowiedni poziom bezpieczeństwa gospodarki finansowej. Jednocześnie konkurencja na rynku ubezpieczeń powoduje, że zakłady ubezpieczeń, zwłaszcza te o ugruntowanej pozycji i renomie, nie mogą pozwolić sobie na to, aby nie przyjąć do ubezpieczenia ryzyka o zbyt wysokiej sumie ubezpieczenia lub sumie gwarancyjnej nieadekwatnej do posiadanych kapitałów. Jeżeli wysokość kapitałów zakładu ubezpieczeń nie pozwala na przyjęcie kolejnych ryzyk, a konkurencja innych zakładów czy też chęć utrzymania własnej renomy wymuszają przyjęcie kolejnego ryzyka, to wyjściem z takiej sytuacji jest stosowanie reasekuracji biernej. Zatem odpowiedni poziom i rodzaj polityki reasekuracyjnej jest bardzo istotnym elementem zarządzania gospodarką finansową zakładu ubezpieczeń.

Ocena polityki reasekuracyjnej jest dokonywana zarówno przez same zakłady ubezpieczeń, organ nadzoru, jak i przez agencje ratingowe, które kompleksowo oceniają zakłady ubezpieczeń.

2. Elementy oceny polityki reasekuracyjnej

Reasekuracja ma wpływ na wiele elementów składających się na gospodarkę finansową zakładu ubezpieczeń. Jej ocena jest złożona, należy więc uwzględnić wiele elementów, wiele wskaźników i wielkości finansowych. Zastosowanie reasekuracji ma wpływ na najbardziej podstawowe wielkości, które służą ocenie działalności zakładu ubezpieczeń, takie jak np. wysokość marginesu wypłacalności. Zagrożenie bezpieczeństwa zakładu ubezpieczeń, mające źródło w programie reasekuracyjnym, ma dwie główne przyczyny. Jedną z nich jest zatrzymanie zbyt wysokiego ryzyka na udziale własnym w porównaniu z posiadanymi środkami, drugą – zbytne poleganie na jednym reasekuratorze lub kilku reasekuratorach, mających problemy z wypłacalnością.

W dalszej części artykułu są przedstawione elementy oceny polityki reasekuracyjnej firm ubezpieczeniowych, stosowane przez organ nadzoru. Następnie opisano, jakie dodatkowe elementy polityki reasekuracyjnej podlegają ocenie przez wybrane agencje ratingowe.

Kryteria oceny przedstawione w dalszej części pracy mają zastosowanie w reasekuracji biernej, czyli w sytuacji, gdy zakład ubezpieczeń ceduje ryzyka na reasekuratora. Ponadto uwaga skupiona zostanie na kryteriach oceny stosowanych dla zakładów ubezpieczeń działających w ramach działu II, czyli działu ubezpieczeń majątkowych i pozostałych osobowych.

3. Kryteria oceny proponowane przez Komisję Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych

Na początku warto wymienić kryteria oceny proponowane przez Komisję Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych (KNUiFE) (za [Metodologia... 2000]). Są to wskaźniki, które można podzielić na trzy następujące grupy: stopa udziału własnego w składce, stopa udziału własnego w kosztach oraz rentowność reasekuracji biernej.

Stopa udziału własnego w składce

Wskaźniki należące do tej grupy pokazują, jaka część składki ubezpieczeniowej pozostaje w zakładzie ubezpieczeń po uwzględnieniu części składek przekazywanych reasekuratorom.

Zarówno zbyt wysokie, jak i zbyt niskie wartości przyjmowane przez wskaźniki należące do tej grupy nie są uważane za korzystne dla zakładu ubezpieczeń. Jeżeli wartości tych wskaźników przekraczają 90-95%, oznacza to, że zakłady ubezpieczeń korzystają z reasekuracji w ograniczonym zakresie. Taka sytuacja w przypadku wystąpienia zdarzeń losowych, powodujących wyjątkowo wysokie odszkodowania lub powodujących kumulację szkód w krótkim okresie, może prowadzić do wystąpienia problemów z płynnością lub wypłacalnością (tego rodzaju zdarzenia

wiążą się np. z występowaniem klęsk żywiołowych). Gdy wartości tych wskaźników są niższe niż 50%, zakłady ubezpieczeń nadużywają reasekuracji. Taka sytuacja nie stwarza, co prawda, niebezpieczeństwa utraty płynności czy wypłacalności, ale należy pamiętać, że reasekuracja nie jest tania, zatem nadużywanie reasekuracji podnosi znacznie poziom kosztów. Ponadto ważne jest, aby reasekuratorzy terminowo wypłacali odszkodowania wynikające z zawartych umów.

Do omawianej grupy należą dwa wskaźniki:

1. Stopa udziału własnego w składce przypisanej definiowana jako:

$$\frac{\text{składka przypisana na udziale własnym}}{\text{składka przypisana brutto}}$$

2. Stopa udziału własnego w składce zarobionej:

$$\frac{\text{składka zarobiona na udziale własnym}}{\text{składka zarobiona brutto}}$$

Stopa udziału własnego w kosztach

Druga proponowana grupa wskaźników, łącznie ze wskaźnikami stopy udziału własnego w składce, pozwala zbadać kierunki polityki reasekuracyjnej danego zakładu ubezpieczeń. Do tej grupy zalicza się następujące wskaźniki:

1. Stopa udziału własnego w odszkodowaniach wypłaconych, definiowana jako:

$$\frac{\text{odszkodowania i świadczenia wypłacone na udziale własnym}}{\text{odszkodowania i świadczenia wypłacone brutto}}$$

Gdy wartość tego wskaźnika jest niższa od stopy udziału własnego w składce, zakład ubezpieczeń reasekuruje bardziej ryzykowne portfele ubezpieczeniowe niż pozostające na jego udziale własnym. W długim okresie oba te wskaźniki powinny mieć przeciętne zbliżone wartości. Warto zaznaczyć, że wskaźnik ten jest wykorzystywany przy obliczaniu marginesu wypłacalności.

2. Stopa udziału własnego w odszkodowaniach należnych:

$$\frac{\text{odszkodowania i świadczenia}}{\text{odszkodowania i świadczenia należne}}$$

3. Stopa udziału własnego w rezerwach

$$\frac{\text{fundusz ubezpieczeniowy}}{\text{rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe brutto}}$$

4. Stopa udziału własnego w kosztach akwizycji

$$\frac{\text{koszty akwizycji – otrzymane prowizje reasekuracyjne}}{\text{i udziały w zyskach reasekuratora}} \\ \text{koszty akwizycji}$$

Kolejna grupa wskaźników to wskaźniki służące badaniu **rentowność reasekuracji biernej**. Do tej grupy należą dwa wskaźniki:

1. Wynik na reasekuracji biernej, definiowany jako stosunek przychodów z reasekuracji biernej (w tym: udział reasekuratorów w odszkodowaniach, otrzymane

prowiduje reasekuracyjne, udziały w zyskach reasekuratora oraz udział reasekuratorów w rezerwach i zmianie stanu rezerw) do kosztów reasekuracji biernej, czyli wysokości scedowanej składki:

$$\frac{\text{przychody z reasekuracji biernej}}{\text{koszty reasekuracji biernej}}$$

Uważa się, że w przypadku długoterminowych umów między danym zakładem ubezpieczeń a reasekuratorem jest korzystne, aby wartość tego wskaźnika oscylowała wokół 100%, natomiast w przypadku zakładów ubezpieczeń, które nie osiągną dodatniego wyniku technicznego, wartość tego wskaźnika powinna przekraczać 100% (wtedy zakład ubezpieczeń wydaje na reasekurację bierną mniej niż uzyskuje od reasekuratorów).

2. Rentowność reasekuracji biernej:

$$\frac{\text{saldo operacji reasekuracyjnych}}{\text{składka przypisana brutto}}$$

W długim okresie wartość tego wskaźnika powinna oscylować wokół 0%.

4. Kryteria oceny stosowane przez agencje ratingowe

Agencje ratingowe dokonują zwykle kompleksowej oceny działalności zakładów ubezpieczeń. Ocena ta uwzględnia zatem takie elementy, jak: rentowność, wyposażenie w kapitał, struktura kapitałowa, płynność, dywersyfikacja ryzyka, działalność lokacyjna, adekwatność rezerw, jakość zarządu, pozycja rynkowa (A.M. Best), ponadto: ocena otoczenia zakładu, zarządzanie i strategia, elastyczność finansowa, dostęp do źródeł finansowania (Standard&Poor's, Moody's). Większość najważniejszych agencji ratingowych dodaje do wymienionych elementów ocenę polityki reasekuracyjnej.

Warto zaznaczyć, że zagadnienia związane z reasekuracją są częścią składową różnych elementów oceny, m.in.: adekwatności kapitałowej, rentowności czy elastyczności kapitałowej. Agencje ratingowe zwracają szczególną uwagę na pierwszy z tych elementów, czyli wpływ ryzyka kredytowego związanego z należnościami reasekuracyjnymi na potrzeby kapitałowe zakładu ubezpieczeń (więcej w [Jaworski 2000]).

W procesie oceny działalności reasekuracyjnej jednym z ważniejszych elementów jest ocena wiarygodności reasekuratorów będących partnerami zakładu ubezpieczeń. Jest to w dużej mierze element jakościowej oceny. Za sygnały ostrzegawcze mogą służyć w tym przypadku umowy z nieznanymi brokerami reasekuracyjnymi oraz duże cesje na rzecz reasekuratorów uznawanych za słabych. W ocenie należności zakładu ubezpieczeń należności od poszczególnych reasekuratorów są mnożone przez wskaźniki ryzyka kredytowego, które np. dla Standard&Poor's zależne są od oceny ratingowej poszczególnych reasekuratorów.

Agencje ratingowe stosują zestawy wskaźników podobnych do wymienionych wcześniej, ponadto uzupełniają je o dodatkowe elementy. Wyznaczane są wartości takich wskaźników, jak:

1. Poziom retencji:

$$\frac{\text{składka netto}}{\text{składka brutto}}$$

Wskaźnik ten służy ocenie poziomu zależności zakładu ubezpieczeń od reasekuratorów. Powinien mieć on wartość nie mniejszą niż 50%.

2. Dźwignia reasekuracyjna, czyli:

$$\frac{\text{suma składek cedowanych i udziału reasekuratorów w odszkodowaniach}}{\text{środki własne}}$$

Wskaźnik ten służy do oceny ekspozycji zakładu ubezpieczeń na reasekurację.

W przypadku zakładów ubezpieczeń, które są silnie uzależnione od reasekuracji, jeszcze większego znaczenia nabiera ocena wypłacalności reasekuratorów. W takim przypadku [Jaworski 2000] ocena zakładu ubezpieczeń nie powinna być wyższa od oceny reasekuratorów.

Oferta mało znanych reasekuratorów może się wydawać zakładowi ubezpieczeń korzystna cenowo. Jednak jednym z niebezpieczeństw, jakie ze sobą niesie, jest brak doświadczenia takich reasekuratorów w zakresie taryfikacji czy oceny rezerw. Analiza tego zagrożenia jest stosunkowo trudna i wymaga szczegółowej znajomości kontraktów reasekuracyjnych.

Dodatkowym elementem pozwalającym na lepszą ocenę programu reasekuracyjnego są tzw. modele katastroficzne. Na podstawie danych zakładu ubezpieczeń oraz danych pochodzących z sektora jest oceniana wartość możliwych szkód katastroficznych. Tego rodzaju analizy są dokonywane dla wszystkich grup ubezpieczeń narażonych na tego typu szkody. Agencje ratingowe określają wskaźniki ryzyka katastroficznego i ich dopuszczalne wartości dla poszczególnych klas ratingowych. Do wskaźników tego rodzaju należą np. opracowane przez Standard&Poor's (S&P's) wskaźniki, takie jak:

1. Wskaźnik odzyskania strat katastroficznych:

$$\frac{\text{średnia za ostatnie 3 lata wartości potencjalnych szkód kat.}}{\text{średni wynik finansowy brutto}}$$

Wskaźnik ten można interpretować jako liczbę lat, przez którą będzie trwało odbudowywanie środków własnych utraconych w wyniku wystąpienia szkód katastroficznych.

2. Wskaźnik ryzyka katastroficznego

$$\frac{\text{potencjalne szkody katastroficzne na udziale własnym}}{\text{środki własne}}$$

3. Wskaźnik płynności katastroficznej

$$\frac{\text{potencjalne szkody katastroficzne na udziale własnym}}{\text{płynne środki finansowe}}$$

Im niższe są wartości wszystkich wymienionych wskaźników, tym bezpieczniejsza jest polityka reasekuracyjna zakładu ubezpieczeń. S&P's podaje też zakresy wartości tych wskaźników dla poszczególnych klas ratingowych. Dla wskaźnika odzyskania strat katastroficznych wartości te wynoszą:

- dla wartości wskaźnika w ratingu AAA – (0;1), AA – (0,5;2,5), dla A – (2;5), dla BBB – (4;6), BB > 5,
- dla wskaźnika ryzyka katastroficznego: AAA – (0;15), AA – (10;35), A – (15;40), BBB – (30;60), B – powyżej 50,
- dla wskaźnika płynności katastroficznej: AAA – (;10), AA – (7,5;35), A – (20;50), BBB – (40;100), B – powyżej 95.

5. Analiza wskaźnikowa

W tabeli 1 przedstawiono wyniki obliczeń wskaźników oceny działalności reasekuracyjnej proponowanych przez organ nadzoru. Ponieważ obliczenie pozostałych wskaźników stosowanych przez agencje ratingowe wymaga znajomości bardzo szczegółowych informacji, które nie są dostępne w sprawozdaniach finansowych zakładów ubezpieczeń, taka analiza nie została przeprowadzona. Analizę przeprowadzono dla roku 2003, dla całego działu II oraz wybranych zakładów ubezpieczeń.

Tabela 1. Wartości wskaźników działalności reasekuracyjnej dla wybranych zakładów ubezpieczeń w 2003 r.

	Dział II	TU Allianz Polska SA	TU Compensa SA	TU EUROPA SA	Generali TU SA	PTR SA	TUJR WARTA SA
Stopa udziału własnego składce przypisanej	0,83	0,56	0,89	0,97	0,49	0,93	0,81
Stopa udziału własnego w składce zarobionej	0,97	0,44	0,52	0,99	0,46	0,91	0,82
Stopa udziału własnego w odszkodowaniach wypłaconych	0,87	0,71	0,75	0,81	0,50	0,91	0,95
Stopa udziału własnego w rezerwach	0,81	0,64	0,77	0,95	0,50	0,82	0,83
Stopa udziału własnego w kosztach akwizycji	0,75	0,49	0,76	b.d.	b.d.	0,93	0,77
Wynik na reasekuracji biernej	2,15	3,27	0,77	6,49	5,30	1,00	3,83
Rentowność reasekuracji biernej	0,19	0,32	-0,06	0,08	0,43	0,00	0,14

Źródło: opracowanie własne.

Wartości wskaźników obliczonych dla całego działu II pokazują, że, według ocen nadanych przez organ nadzoru, większość wskaźników mieści się w granicach oceny średniej lub dobrej, czyli reasekuracja bierna jest prowadzona prawidłowo. Jednak szczegółowa analiza wartości wskaźników dla badanych zakładów ubezpieczeń wskazuje, że TU Allianz Polska SA oraz Generali TU SA mają zbyt

niskie wartości wskaźników należących do pierwszej grupy, określających stopę udziału własnego w składce, czyli reasekurują znaczną wielkość ryzyka.

Warto zwrócić uwagę na relację stopy udziału własnego w wypłaconych odszkodowaniach do wskaźników z pierwszej grupy dla TU Allianz Polska SA oraz TUiR WARTA SA. Wartości wskaźnika należącego do drugiej grupy są wyższe od wskaźników z grupy pierwszej, co wskazuje na to, że zakłady te reasekurują mniej ryzykowne portfele niż pozostawiane na udziale własnym. W tym przypadku jest istotna analiza tej relacji w dłuższym okresie oraz dokładna analiza poszczególnych umów.

6. Podsumowanie

Opisane w artykule kryteria oceny polityki reasekuracyjnej zakładów ubezpieczeń nie wyczerpują listy możliwych wskaźników i innych wielkości. Elementy oceny tej polityki, stosowane przez agencje ratingowe, stanowią istotne uzupełnienie obrazu działalności zakładów ubezpieczeń w tym zakresie, pozwalają na dużo dokładniejszą analizę działalności reasekuracyjnej. Wymagają one jednak bardzo szczegółowej wiedzy na temat m.in. kontraktów reasekuracyjnych, czyli pełnej współpracy zakładu ubezpieczeń z agencją ratingową.

Literatura

Jaworski W., *Rating ubezpieczeniowy*. AE, Poznań 2002.

Metodologia analizy finansowej zakładów ubezpieczeń, PUNU, Wydawnictwo Edytor SA, 2000.

Sangowski T. (red.), *Rating jako narzędzie oceny zakładu ubezpieczeń*, Wydawnictwo „Bonami”, Poznań 2000.

Sangowski T., *Ubezpieczenia w gospodarce rynkowej*, Oficyna Wydawnicza Branta, Poznań-Bydgoszcz 2002.

CRITERIA OF EVALUATION REINSURANCE POLICY IN THE INSURANCE COMPANIES

Summary

An insurance policy is a very important part of the financial management of an insurance company. The policy is should be evaluated by insurance companies, insurance control, and rating agencies. In the paper the mail elements of the evaluation the reinsurance policy, that are applied by the insurance control, and additional, that are applied by rating agencies. The criteria are applied to evaluate passive reinsurance in non-life insurance companies.

Then the results of calculation several reinsurance policy ratios are presented. The analysis are done for the year 2003 for the whole market and selected insurance companies.